Dear Teacher

DAV Centre for Academic Excellence(DAVCAE), a wing of the DAV College Managing Committee, has designed the course material for Classes-LKG to VIII.

This book, titled *My English Reader* (Class-VII), has been designed keeping in view the ability of the child at this age. The intent is to develop communicative skills of the child by enhancing the four basic skills—listening, speaking, reading and writing. For developing listening comprehension, we have also developed an audio CD, titled *Listen & Comprehend* (Class-VII). The said CD is to be used along with this book.

It is the child's nature to love activity. We have designed the format of the book keeping this characteristic in mind. In each lesson, we have included some activities, both individual and group ones, which should help the child in sharpening the language skills. It has also been our endeavour to select subjects that should interest a child of this class. The contents include topics, such as People at Work, Relationships, Attitude, Achievers, The Future World and Unity in Diversity, which will surely engage the child's mind. Each unit has 'Value Based Questions' and questions based on 'Life Skills'. The objective is to develop desirable life skills and human values, like truthfulness, adventure, compassion, justice, etc., and a scientific bent of mind among the children. We have paid particular attention to frame questions that would help develop Higher Order Thinking Skills (HOTS) and literary appreciation.

The book has been profusely illustrated so as to engage the child's attention and enhance interest in reading. Picture clues should help the child in comprehension as well as in developing reading skills. A workbook, titled *English Practice Book* (Class-VII), has also been developed to be used along with this book to further help the child in learning the language.

I am grateful to all my seniors, colleagues and practising teachers from different DAV Schools who have made a valuable contribution in developing this book.

I invite feedback and suggestions from students, teachers and parents to further improve the contents and design of this book.

Dr (Mrs) Nisha Peshin
Director
(Academics)

Scanned with CamScanner

Contents

Unit No.	Topic		Page No.
1.	People at Work		1-32
2.	Relationships		33-59
3.	Attitude		60-86
4.	Achievers		87-116
5.	The Future World		117-144
6.	Unity in Diversity		145-170

Scanned with CamScanner

Dear Teacher

DAV Centre for Academic Excellence, a wing of the DAV College Managing Committee, has designed the course material for Classes-LKG to VIII.

This book, titled *English Practice Book* (Class-VII), has been designed keeping in view the ability level of the children at this age. Proper linkages have been developed with its Main Course Book, titled *My English Reader* (Class-VII). This book has to be used along with *My English Reader* which will give more practice in learning the language. The teacher is expected to explain the worksheets based on different grammar areas and see whether it is followed correctly by the children. Once it is confirmed, the children should be left to carry on by themselves.

The book has been profusely illustrated so as to engage the attention of the children and create interest in it. The picture clues should help the children in comprehension and also in developing the skill of reading.

I am grateful to all my colleagues and practising teachers from different DAV Schools who contributed in developing this book. I invite feedback and suggestions from students, teachers and parents for improving the content and design of this book.

Dr (Mrs) Nisha Peshin
Director (Academics)

Scanned with CamScanner

Contents

S.No.	Topic	Page No.
1.	Articles	1
2.	The Sentence	12
3.	The Compound Sentence	27
4.	Phrases and Clauses	37
5.	Transitive and Intransitive Verbs	57
6.	Modals	70
7.	Passive Voice	82
8.	Reported Speech	92
9.	Future Time Reference	105
10.	Perfect Progressive Tenses	121
11.	Linkers	135
12.	Reading for Understanding	147

Scanned with CamScanner

Dear Teacher

DAV Centre for Academic Excellence (DAVCAE), a wing of the DAV College Managing Committee, has designed the course material for Classes-LKG to VIII.

This book, titled *English Literature* (Class-VII) has been designed keeping in view the ability level of the children at this age. Up to Class-V, the package of English comprised two books but from Class-VI onwards, a Literature Reader has been added to the package. This book also follows the communicative approach to the teaching of English.

The said book includes contemporary Indian writings on familiar topics and would promote analytical learning in addition to literary appreciation.

It is the child's nature to love activity. The format of the book has been designed keeping this characteristic of the child in mind. In each lesson, we have included some activities, both individual and group ones, which should help the child in sharpening the language skills. Also, along with the comprehension questions, each lesson has exercises on Higher Order Thinking Skills (HOTS), Life Skills and Values. These will help the child face real-life situations confidently. At the end of each lesson a brief information 'About the Author' wil' introduce the child to the author's style of writing and his/her main contributions to the literary world. At the end of the book, a list of books has been provided under the section 'Suggested Readings' for additional reference and reading.

The book has been profusely illustrated so as to engage the child's attention and to create interest in it. The picture clues should help the child in comprehension and also in developing their reading.

I am grateful to all my seniors, colleagues and practising teachers from different DAV Schools who contributed in developing this book. I invite feedback and suggestions from students, teachers and parents for improving the content and design of this book.

Dr (Mrs) Nisha Peshin
Director (Academics)

Scanned with CamScanner

Contents

S.No.	Topic	Page No.
1.	Monkey Trouble	1
2.	Birdie, will you pet?	9
3.	A Hero	14
4.	Fight, Manju, Fight!	23
5.	I Dream a World	33
6.	Stone Soup in Bohemia	37
7.	A Stormy Adventure	42
8.	The Spider and the Fly	50
9.	The Human Robot	55
10.	Friends and Flatterers	66
11.	Chocolates in Your Dreams Too	70
•	Suggested Readings	85

Scanned with CamScanner

प्रिय शिक्षक

डी.ए.वी. शैक्षिक उत्कृष्टता केंद्र की हमेशा यह कोशिश रही है कि ऐसी पाठ्यचर्या का विकास किया जाए जो बच्चों को बेहतर जीवन जीने में मदद कर सके। भाषा का प्रभावी प्रयोग बच्चों के व्यक्तित्व को भी प्रभावित करता है। इस रूप में भाषा की पाठ्य-पुस्तक एक महत्त्वपूर्ण साधन है, साध्य नहीं। इसका मतलब है कि भाषा की पाठ्य-पुस्तक को पढ़ा भर देना उद्देश्य नहीं है। हमें यह समझना होगा कि पाठ्य-पुस्तक बच्चों में भाषा-प्रयोग की कुशलता का विकास करने में मदद करती है। *'ज्ञान सागर'* पुस्तकमाला बच्चों में इन्हीं भाषायी कुशलताओं का बेहतर विकास करने में मदद करेगी। इस पाठ्य-पुस्तक में बच्चों के परिवेश, उनकी रुचि और स्तर के अनुरूप सामग्री को स्थान दिया गया है। पाठ्य-पुस्तक में इस बात का विशेष ध्यान रखा गया है कि साहित्य की विभिन्न विधाएँ इसमें शामिल हों ताकि बच्चों को भाषा की विभिन्न छटाओं और बारीकियों से परिचित होने का अवसर मिल सके। पाठ्य-पुस्तक में कुछ पाठ **'केवल पढ़ने के लिए'** शामिल किए गए हैं जिससे बच्चों में पठन-संस्कृति का विकास हो सके। पाठ्य-पुस्तक में गतिविधियाँ और अभ्यास इस प्रकार हैं–

पाठ में से के अंतर्गत ऐसे सवाल दिए गए हैं जो सीधे तौर पर पाठ से जुड़ते हैं। उनके माध्यम से आपको बच्चों की पाठ-संबंधी समझ को जानने में मदद मिलेगी। ***बातचीत के लिए*** के सवाल बच्चों के साथ पाठ के बारे में अपनी भाषा में विस्तृत चर्चा करने के अवसर देते हैं। इससे भाषा की कक्षा में बहुभाषिकता को पोषित किया जा सकेगा। याद रखें कि ये सवाल केवल बातचीत के लिए हैं, इन्हें लिखवाएँ नहीं। ***अनुमान और कल्पना*** के अंतर्गत ऐसे सवालों को रखा गया है जिनसे बच्चों की तार्किक कुशलताओं, उनकी कल्पना, सृजनात्मकता को विकसित होने का अवसर मिल सकेगा। ***भाषा की बात*** के अंतर्गत पाठ की भाषागत बारीकियों को स्थान दिया गया है। कहानी या कविता जिस भाषा के सहारे अपनी अभिव्यक्ति पाती है उस भाषा को समझने और उसका आनंद लेने के लिए भाषा की बात की गई है। भाषा प्रयोगों के व्यावहारिक पक्ष पर बल देने की कोशिश की गई है। ***जीवन मूल्य*** में दिए गए सवाल केवल बातचीत के लिए हैं। बातचीत के ज़रिए बच्चों में मानवीय संवैधानिक मूल्यों को और अधिक विकसित होने में मदद मिल सकेगी। ***कुछ करने के लिए*** में पाठ से जुड़ी कुछ रोचक और उपयोगी गतिविधियाँ दी गई हैं जिनसे बच्चे कुछ और सोच-विचार कर सकेंगे, अपनी सृजनात्मकता, कलात्मक रुचि का विकास कर सकेंगे।

'ज्ञान सागर' पुस्तकमाला बच्चों में वैज्ञानिक दृष्टिकोण और अभिव्यक्ति के आत्मविश्वास का विकास करने में भी सहायक है। पाठ्य-पुस्तक के अतिरिक्त बच्चों को रोचक और स्तरानुसार बाल साहित्य भी उपलब्ध कराएँ, उन्हें भी अपनी भाषा-कक्षा का हिस्सा बनाएँ।

मुझे पूरा विश्वास है कि भाषा सीखने-सिखाने की सही और स्पष्ट समझ के आधार पर विकसित *'ज्ञान सागर'* पुस्तकमाला की यह कड़ी उपयोगी सिद्ध होगी। साथ ही बच्चों की भाषायी क्षमताओं का विकास करने में सहायक होगी। बच्चे इस पाठ्य-पुस्तक से जुड़ पाएँ, यही इस पाठ्य-पुस्तक की सफलता है।

पुस्तक के विकास के लिए जिन अधिकारियों ने अपना सहयोग, सहायता और मार्गदर्शन दिया, उसके लिए मैं उनकी आभारी हूँ। जिन कृति-लेखकों व प्रकाशकों ने अपनी रचनाएँ इस पुस्तक में सम्मिलित करने की अनुमति हमें दी है, उन सबके प्रति मैं हार्दिक आभार प्रकट करती हूँ। पुस्तक के विकास में श्री धर्मवीर डागर द्वारा दिए गए योगदान को मैं विशेषत: सराहती हूँ।

पुस्तकमाला को अधिक सुसंगत, उपयोगी और रुचिकर बनाने के लिए आपके सुझावों का स्वागत है।

डॉ. निशा पेशिन

निदेशक (शैक्षिक)

Scanned with CamScanner

विषय-सूची

क्रम संख्या	पाठ	रचनाकार	पृष्ठ संख्या
1.	बारहमासा (कविता)	नारायण लाल परमार	1
2.	नाटक में नाटक (कहानी)	मंगल सक्सेना	6
3.	निर्मला, साँप और सयाल (कहानी)	सिगरुन श्रीवास्तव	15
4.	बातूनी (कहानी)	हरिशंकर परसाई	24
5.	*राजू का सपना (कहानी)	श्रीमती कमलेश	29
6.	समय (कविता)	डॉ. रामगोपाल वर्मा	32
7.	स्कूल की छुट्टियाँ (कहानी)	आर. के. नारायण	37
8.	एवरेस्ट की चुनौती (कहानी)	मेजर हरिपालसिंह अहलूवालिया	46
9.	सवाल का जवाब (कहानी)	हरिकृष्ण देवसरे	56
10.	*झंडा ऊँचा रहे हमारा (कविता)	श्यामलाल प्रसाद	64
11.	उस रात की बात (कहानी)	मिथिलेश्वर	65
12.	दोहे (पद्य)	–	72
13.	साहस को सलाम (डायरी)	विभागीय	76
14.	*एस. रामानुजन (जीवनी)	दिलीप मधुकर सालवी	82
15.	अन्नदाता कृषक (कविता)	पूरन चन्द्र काण्डपाल	87
16.	देशभक्त पुरु (नाटक)	प्रो. सी. जे. दासवाणी, डॉ. ओम प्रकाश सिंह	92
17.	काकी (कहानी)	सियारामशरण गुप्त	100
18.	बाल-लीला और कुंडलिया (पद्य)	–	107
19.	गणेशोत्सव (निबंध)	सविता जाजोदिया	110
20.	कर्मवीर (कविता)	रामधारी सिंह 'दिनकर'	118

* केवल पढ़ने के लिए हैं। परीक्षा में इनमें से सवाल नहीं पूछे जाएँगे।

Scanned with CamScanner

शिक्षण हेतु सुझाव

'अभ्यास सागर' पुस्तकमाला भाषा की सही समझ एवं भाषा-प्रयोग हेतु समुचित व पर्याप्त अवसर उपलब्ध कराने के साधन-रूप में है। इस अभ्यास पुस्तक का प्रमुख उद्देश्य है–विद्यार्थियों को वैविध्यपूर्ण भाषिक-सामग्री उपलब्ध कराना जिससे वे भाषा पर अपनी पकड़ बना सकें। सही ढंग से बोलने, पढ़ने एवं लिखने का अभ्यास कर सकें।

ध्यातव्य है कि *'अभ्यास सागर'* (कक्षा-सातवीं) की विषय-वस्तु *'ज्ञान सागर'* (कक्षा-सातवीं) पर आधारित है। *'अभ्यास सागर'* में जिन व्याकरणिक बिंदुओं एवं भाषा-प्रयोगों का परिचय तथा अभ्यास दिया गया है वह *'ज्ञान सागर'* की विषय-वस्तु के अनुरूप है। भाषा-नियमों को सिखाने के लिए 'आगमन एवं प्रायोगिक पद्धति' का प्रयोग किया गया है। जिससे अभ्यास-कार्य सुरुचिपूर्ण बन सके।

'अभ्यास सागर' में अलग-अलग शीर्षकों के अंतर्गत हिंदी भाषा के व्याकरणिक बिंदुओं को शामिल करने और उनका संदर्भगत प्रयोग करने के अवसर प्रदान किए गए हैं। प्रत्येक पाठ में एक-दो मुख्य व्याकरणिक बिंदु हैं जो *'ज्ञान सागर'* के पाठ की विषय-वस्तु के संदर्भ में दिए गए हैं। ***आओ दोहराएँ*** के अंतर्गत पिछले पाठों में आए व्याकरणिक बिंदुओं को दोहराने के माध्यम से सार्थक प्रयोग के अवसर दिए गए हैं। ***आओ लिखें*** के अंतर्गत विद्यार्थियों को सृजनात्मक लेखन के लिए मंच प्रदान किया गया है जहाँ विद्यार्थी अपने मन से अपनी रचना कर सकें और अपनी भाषिक अभिव्यक्ति को सुदृढ़ कर सकें। *'ज्ञान सागर'* में जो पाठ केवल पढ़ने के लिए हैं, उन पाठों में केवल सृजनात्मक लेखन के लिए अभ्यास दिए गए हैं।

विद्यार्थियों को अभ्यास-कार्य करवाते समय दैनिक जीवन के उदाहरण दें जिससे वे अभ्यास-कार्य को सरलतापूर्वक ग्रहण कर सकें। इस बात पर अवश्य ध्यान दें कि सभी विद्यार्थी सभी अभ्यास-कार्यों को अनिवार्य रूप से करें। इसमें आपका सहयोग अपेक्षित है। विभिन्न प्रयोगों के आधार पर भाषिक-संरचनाओं को स्पष्ट करने का प्रयास करें।

'अभ्यास सागर' से विद्यार्थियों के भाषा-संबंधी ज्ञान एवं प्रयोगों में वृद्धि होगी। साथ ही उनकी रचनात्मक शक्ति का भी विकास होगा। *'ज्ञान सागर'* पुस्तकमाला जिन भाषिक उद्देश्यों को आधार बनाते हुए निर्मित की गई है, *'अभ्यास सागर'* पुस्तकमाला भी उन्हीं भाषिक उद्देश्यों को पूर्ण करने में सहायक सिद्ध होगी।

ध्यान रखें कि भाषा के नियम सीखना भाषा के शुद्ध प्रयोग का आधार है। परंतु भाषा एक व्यावहारिक विषय है। अतः सिद्धांत एवं नियम की महत्ता केवल प्रयोग के संदर्भ में ही है। विद्यार्थियों को मौखिक एवं लिखित भाषा-प्रयोग के अवसर उपलब्ध कराने का प्रयास करें।

पुस्तक को अधिक सुसंगत, उपयोगी और रुचिकर बनाने के लिए आपके सुझावों का स्वागत है।

डॉ. निशा पेशिन
निदेशक (शैक्षिक)

Scanned with CamScanner

विषय-सूची

क्रम संख्या	पाठ का नाम	व्याकरण विषय	पृष्ठ संख्या
1.	बारहमासा	संयुक्त व्यंजन एवं उच्चारण	1
2.	नाटक में नाटक	अनुस्वार एव अनुनासिक	8
3.	निर्मला, साँप और सवाल	संज्ञा व भेद	14
4.	बातूनी	उपसर्ग और प्रत्यय	20
5.	राजू का सपना	पत्र लेखन	28
6.	समय	विसर्ग चिह्न	29
7.	स्कूल की छुट्टियाँ	सर्वनाम व भेद	36
8.	एवरेस्ट की चुनौती	विशेषण व भेद	43
9.	सवाल का जवाब	क्रिया व भेद	50
10.	झंडा ऊँचा रहे हमारा	कहानी लेखन	56
11.	उस रात की बात	क्रिया विशेषण व भेद	57
12.	दोहे	विविध शब्द प्रयोग	63
13.	साहस को सलाम	काल व भेद	69
14.	एस. रामानुजन	डायरी लेखन	75
15.	अन्नदाता कृषक	रूढ़, यौगिक, योगरूढ़ शब्द	76
16.	देशभक्त पुरु	संयुक्त क्रिया एवं रंजक क्रिया समुच्चय बोधक अव्यय	82
17.	काकी	शब्द भेद (तत्सम, तद्भव, देशज, आगत)	88
18.	बाल-लीला और कुंडलिया	अनुप्रास अलंकार	94
19.	गणेशोत्सव	विराम चिह्न	99
20.	कर्मवीर	कारक	106

Scanned with CamScanner

प्रिय शिक्षक

हम सभी जानते हैं कि बच्चे विद्यालय में आने से पहले ही अपनी भाषा का प्रयोग करते हैं। वे अपनी भाषा में कहना-सुनना जानते हैं और अपनी बात को दूसरों तक प्रेषित करने की क्षमता भी रखते हैं। हालाँकि विद्यालय में आने से पहले उनमें व्याकरणिक तत्वों यानी संज्ञा, सर्वनाम, विशेषण आदि की सचेत समझ नहीं होती लेकिन वे विभिन्न संदर्भों में अपनी भाषा का प्रयोग करते समय भाषायी संरचनाओं का बखूबी प्रयोग करते हैं। *भाषा अभ्यास* पुस्तकमाला में भाषा संबंधी इसी समझ को विस्तार देने की कोशिश की गई है। *भाषा अभ्यास* पुस्तकमाला में यह प्रयास भी किया गया है कि भाषा-प्रयोग के माध्यम से हिंदी भाषा की संरचना और उस सरंचना के सृजनात्मक प्रयोग को बल मिले।

भाषा अभ्यास का उद्देश्य बच्चों में विभिन्न भाषायी क्षमताओं का विकास करना है। विभिन्न सवालों अथवा अभ्यासों के माध्यम से इन क्षमताओं का विकास करने और भाषा-प्रयोग के अवसर जुटाने का प्रयास किया गया है। पाठों से जुड़े विभिन्न व्याकरणिक बिंदुओं को अधिक-से-अधिक अभ्यासों द्वारा प्रस्तुत किया गया है। साथ ही रचनात्मक गतिविधियों व उदाहरणों के माध्यम से बच्चों की भाषायी सक्रियता को बढ़ावा दिया गया है।

भाषा अभ्यास को उपयोगी और सार्थक बनाने के लिए किसी भी प्रकार के लिखित अभ्यास से पहले बच्चों के साथ मौखिक चर्चा ज़रूर करें। *भाषा अभ्यास* के द्वारा बच्चों की अवलोकन-क्षमता और विश्लेषण-क्षमता का विकास करने में आपको मदद मिल सकेगी।

पुस्तक को अधिक सुसंगत, उपयोगी और रुचिकर बनाने के लिए आपके सुझावों का स्वागत है।

डॉ. निशा पेशिन
निदेशक (शैक्षिक)

Scanned with CamScanner

विषय-सूची

क्र. सं.	पाठ	पृष्ठ संख्या
1.	फैलती चप्पलें	1
2.	उलटा-पुलटा	6
3.	अनोखा ढंग	10
4.	मित्रता	14
5.	सेर को सवा सेर	17
6.	पहली बारिश	18
7.	दादी का रेडियो	21
8.	किस्से-कहावतों की दुनिया	25
9.	नानी की नाव चली	29
10.	एक बौना और लकड़हारा	30
11.	मौसम	34
12.	आँख मिचौनी	37
13.	चतुर चित्रकार	38
14.	एक थी स्वाति	42
15.	होली के रंग हजार	45
16.	ऐसे भी बच्चे	49
17.	कोयल	53
18.	खत पहुँचे सक्को को	56

Scanned with CamScanner

प्रिय शिक्षक

डी.ए.वी. शैक्षिक उत्कृष्टता केन्द्र की हमेशा यह कोशिश रही है कि ऐसी पाठ्यचर्या का विकास किया जाए जो बच्चों को बेहतर जीवन जीने में मदद कर सके। भाषा का प्रभावी प्रयोग बच्चों के व्यक्तित्व को भी प्रभावित करता है। इस रूप में भाषा की पाठ्य-पुस्तक एक महत्त्वपूर्ण साधन है, साध्य नहीं। इसका मतलब है कि भाषा की पाठ्य-पुस्तक को पढ़ा भर देना उद्देश्य नहीं है। हमें यह समझना होगा कि पाठ्य-पुस्तक बच्चों में भाषा-प्रयोग की कुशलता का विकास करने में मदद करती है। *भाषा माधुरी* पुस्तकमाला बच्चों में इन्हीं भाषायी कुशलताओं का बेहतर विकास करने में मदद करेगी। इस पाठ्य-पुस्तक में बच्चों के परिवेश, उनकी रुचि और स्तर के अनुरूप सामग्री को स्थान दिया गया है। पाठ्य-पुस्तक में गतिविधियाँ और अभ्यास इस प्रकार हैं-

- ***पाठ में से*** के अंतर्गत ऐसे सवाल दिए गए हैं जो सीधे तौर पर पाठ से जुड़ते हैं। उनके माध्यम से आपको बच्चों की पाठ संबंधी समझ को जानने में मदद मिलेगी।
- ***बातचीत के लिए*** के सवाल बच्चों के साथ पाठ के बारे में अपनी भाषा में विस्तृत चर्चा करने के अवसर देते हैं। इससे भाषा की कक्षा में बहुभाषिकता को पोषित किया जा सकेगा। याद रखें कि ये सवाल केवल बातचीत के लिए हैं, इन्हें लिखवाएँ नहीं।
- ***कल्पना/अनुमान के लिए*** के अंतर्गत ऐसे सवालों को रखा गया है जिनसे बच्चों की तार्किक कुशलताओं, उनकी कल्पना, सृजनात्मकता को विकसित होने का अवसर मिल सकेगा।
- ***भाषा की बात*** के अंतर्गत पाठ की भाषागत बारीकियों को स्थान दिया गया है। कहानी या कविता जिस भाषा के सहारे अपनी अभिव्यक्ति पाती है उस भाषा को समझने और उसका आनंद लेने के लिए भाषा की बात की गई है। भाषा प्रयोगों के व्यावहारिक पक्ष पर बल देने की कोशिश की गई है।
- ***जीवन मूल्य में*** दिए गए सवाल केवल बातचीत के लिए हैं। बातचीत के ज़रिए बच्चों में मानवीय संवैधानिक मूल्यों को और अधिक विकसित होने में मदद मिल सकेगी।
- ***कुछ करने के लिए*** में पाठ से जुड़ी कुछ रोचक और उपयोगी गतिविधियाँ दी गई हैं जिनसे बच्चे कुछ और सोच-विचार कर सकेंगे, अपनी सृजनात्मकता, कलात्मक रुचि का विकास कर सकेंगे।

भाषा माधुरी पुस्तकमाला बच्चों में वैज्ञानिक दृष्टिकोण और अभिव्यक्ति के आत्मविश्वास का विकास करने में भी सहायक है। पाठ्य-पुस्तक के अतिरिक्त बच्चों को रोचक और स्तरानुसार बाल साहित्य भी उपलब्ध कराएँ, उन्हें भी अपनी भाषा-कक्षा का हिस्सा बनाएँ।

मुझे पूरा विश्वास है कि भाषा सीखने-सिखाने की सही और स्पष्ट समझ के आधार पर विकसित *भाषा माधुरी* पुस्तकमाला की यह कड़ी उपयोगी सिद्ध होगी। साथ ही बच्चों की भाषायी क्षमताओं का विकास करने में सहायक होगी। बच्चे इस पाठ्य-पुस्तक से जुड़ पाएँ-यही इस पाठ्य-पुस्तक की सफलता है।

पुस्तकमाला को अधिक सुसंगत, उपयोगी और रुचिकर बनाने के लिए आपके सुझावों का स्वागत है।

डॉ. निशा पेशिन

निदेशक (शैक्षिक)

Scanned with CamScanner

विषय-सूची

क्रम संख्या	पाठ	पृष्ठ संख्या
1.	फैलती चप्पलें	1
2.	उलटा-पुलटा	6
3.	अनोखा ढंग	10
4.	मित्रता	16
5.	*सेर को सवा सेर	23
6.	पहली बारिश	25
7.	दादी का रेडियो	31
8.	किस्से-कहावतों की दुनिया	36
9.	*नानी की नाव चली	43
10.	एक बौना और लकड़हारा	46
11.	मौसम	52
12.	*आँख-मिचौनी	57
13.	चतुर चित्रकार	59
14.	एक थी स्वाति	63
15.	होली के रंग हज़ार	68
16.	ऐसे भी बच्चे	75
17.	कोयल	81
18.	*खत पहुँचे सक्को को	86

* केवल पढ़ने के लिए हैं। परीक्षा में इनमें से सवाल नहीं पूछे जाएँगे।

Scanned with CamScanner

7వ తరగతి

విషయసూచిక

క్ర.సం	పాఠం పేరు	కవి / రచయిత	ఇతివృత్తం	ప్రక్రియ	నెల	పుట
1.	చదువు	కొలివి గోపరాజు	విద్య అవశ్యకత	కథాకావ్యం	జూన్	2
*2.	నాయనమ్మ		వృద్ధులపట్ల వైఖరి / కుటుంబ విలువలు	కథానిక	జూలై	10
3.	శతక సుధ	శతక కవులు	నైతిక విలువలు	శతకం	జూలై	20
*4.	అమ్మ జ్ఞాపకాలు	టి.కృష్ణమూర్తి యాదవ్	మాతృప్రేమ	వచన కవిత	ఆగస్టు	32
5.	పల్లె అందాలు	అచ్చి వేంకటాచార్యులు	గ్రామసౌందర్యచిత్రణ	కావ్యం	ఆగస్టు	42
6.	ప్రేరణ	డా॥ ఎ.పి.జె. అబ్దుల్ కలాం	వ్యక్తిత్వ వికాసం	ఆత్మకథ	సెప్టెంబరు	54
7.	శిల్పి	గుఱ్ఱం జాషువా	కళాసౌందర్యం	ఖండకావ్యం	అక్టోబరు	64
*8.	గ్రామాలలోని వేడుకలు క్రీడావినోదాలు	దేవులపల్లి రామానుజరావు	సాంస్కృతిక విలువలు	రేడియోప్రసంగం	నవంబరు	72
9.	ఏకులం?	చెరబండ రాజు	సామాజిక స్పృహ	గేయం	నవంబరు	84
10.	సీత ఇష్టాలు		బాలికా విద్య	బుర్రకథ	డిసెంబరు	92
11.	శ్రీలు పొంగిన జీవగడ్డ	రాయప్రోలు సుబ్బారావు	దేశభక్తి	గేయం	జనవరి	106
*12.	రాణి శంకరమ్మ		చారిత్రక వీరగాథ	గేయకథ	ఫిబ్రవరి	116

ఉపవాచకం

1.	అద్భుతమైన సెలవులు	జూలై	128
2.	రుద్రమదేవి	ఆగస్టు	133
3.	మన పండుగలు	సెప్టెంబరు	140
4.	WWW.కారడవి.కామ్	నవంబర్	147
5.	అరుట్ల కమలాదేవి	డిసెంబర్	156
	పదాలు-అర్థాలు & విశేషాంశాలు		160

గమనిక : 1. పాఠంలో ★ చుక్క గుర్తుగల పద్యాలు కంఠస్థం చేయాలి.
2. విషయసూచికలో * గుర్తుగల పాఠాలను కాంపోజిట్ కోర్సువారు చదువాల్సిన అవసరంలేదు.

Scanned with CamScanner

సాధించాల్సిన సామర్థ్యాలు, అభ్యసన ఫలితాలు

❖ వినడం - ఆలోచించి మాట్లాడడం

- గేయాలు, పాటలు, కథలు, సంభాషణలు మొదలయిన వాటిని విని అర్థం చేసుకోవాలి. సారాంశాలను క్రమపద్ధతిలో సొంత మాటల్లో చెప్పగలగాలి.
- చర్చల్లో పాల్గొనగలగాలి. అభిప్రాయాలు చెప్పగలగాలి.
- చిన్న చిన్న ప్రసంగాలు ఇవ్వాలి. తెలిసిన వాటి గురించి చెప్పగలగాలి.
- కారణాలు వివరించగలగాలి. సమర్థిస్తూ, విభేదిస్తూ మాట్లాడగలగాలి.

❖ ధారాళంగా చదువడం - అర్థం చేసుకొని చెప్పడం, రాయడం.

- పద్యాలు, పాటలు, గేయాలు, కథలు, కథానికలు, వ్యాసాలు, సంభాషణలు, గేయకథల వంటి ప్రక్రియా రూపాలు చదువగలగాలి, అర్థంచేసుకొని చెప్పగలగాలి.
- బాల సాహిత్యం, వార్తా పత్రికలు, మేగజైన్‌లు, అపరిచిత అంశాలు చదువగలగాలి. అర్థం చేసుకోవాలి.
- ఇచ్చిన అంశం ఆధారంగా ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయడం, ప్రాసపదాలు గుర్తించడం, పట్టికలు తయారుచేయడం, తప్పొప్పులు గుర్తించడం, అర్థాలు గ్రహించడం, శీర్షికలు నిర్ణయించడం, ప్రశ్నలు తయారుచేయడం వంటివి చేయగలగాలి.

❖ ఆలోచించి సొంతమాటల్లో రాయడం (స్వీయ రచన)

- పాఠ్యాంశాలలోని పాత్రల గురించి, స్థలాల గురించి, సంఘటనలు, సారాంశాలు మొదలయిన వాటిని సొంత మాటల్లో రాయగలగాలి.
- ఇచ్చిన అంశాన్ని వివరిస్తూ, సమర్థిస్తూ లేదా విభేదిస్తూ, తమ అభిప్రాయాలను తెలుపుతూ సొంత మాటల్లో కనీసం 8 వాక్యాలు రాయగలగాలి. అట్లే ఒకటి రెండు పేరాలు రాయగలగాలి.
- ఊహించి లేదా తానే ఆ స్థానంలో ఉంటే ఏం చేస్తారో రాయగలగాలి. తమ అనుభవాల గురించి, చూసిన సంఘటనలు, పండుగలు, జాతరలు మొదలగు వాటి గురించి రాయగలగాలి.

❖ పదజాలం

- ఇచ్చిన పదాలను సొంత వాక్యాలలో ఉపయోగించగలగాలి.
- సందర్భాన్ని బట్టి అర్థాలు గ్రహించగలగాలి. తిరిగి ఉపయోగించగలగాలి.
- పద పట్టికలు, గళ్ళ నుడికట్టు వంటి భాషా క్రీడలద్వారా సందర్భోచితంగా పదాలు రాయగలగాలి.

❖ సృజనాత్మకత / ప్రశంస

- గేయాలు పాడించగలగాలి. అభినయాలు, నినాదాలు, లేఖలు, సంభాషణలు మొదలగువాటిని రాయగలగాలి. నాటకీకరణ చేయగలగాలి.

❖ భాషను గురించి తెలుసుకుందాం

- భాషా భాగాలు, వివిధ విభక్తులు ఉపయోగించగలగాలి.

Scanned with CamScanner

ఏడో తరగతి పూర్తయ్యేసరికి సాధించాల్సిన సామర్థ్యాలు.

అభ్యసనాఫలితాలు

I. విని అర్థం చేసుకోవడం, స్వేచ్ఛగా మాట్లాడడం

- గేయాలు/పాటలు, పద్యాలు, కథలు, పొడుపు కథలు, సామెతలు విని అర్థంచేసుకోగలగాలి.
- విన్న అంశం గురించి ఎవరు? ఏమిటి? ఎక్కడ? వంటి ప్రశ్నలకు జవాబులు ఇవ్వగలగాలి.
- సూచనలు విని అర్థంచేసుకొని ఆ ప్రకారం చేయగలగాలి.
- వింటున్నప్పుడు అక్షరాలమధ్య ధ్వని భేదాలు గుర్తించగలగాలి. స్పష్టోచ్చారణ చేయగలగాలి.
- తెలిసిన, చూసిన వాటి గురించి స్వేచ్ఛగా మాట్లాడగలగాలి.
- బొమ్మల ఆధారంగా మాట్లాడగలగాలి. అనగా ఎవరున్నారు? ఏం జరుగుతున్నది? ఏం చేస్తున్నారు? వంటి అంశాలు చెప్పగలగాలి.
- గేయాలు, పాటలు రాగంతో భావంతో పాడగలగాలి.
- తెలిసిన కథలు సొంతమాటల్లో చెప్పగలగాలి. పొడుపులకు విడుపులను చెప్పగలగాలి.
- సామెతలను అర్థం చేసుకొని వినియోగించగలగాలి.

II. ధారాళంగా చదువడం, అర్థం చేసుకొని చెప్పడం

- గేయాలు/పాటలు, చిన్న చిన్న కథలు, పొడుపు కథలు, సామెతలు మొదలగువాటిని ధారాళంగా చదువగలగాలి, అర్థం చేసుకోగలగాలి.
- గేయాలు/పాటలు వంటి వాటిలో వాక్యాలు, ప్రాస పదాలు, కీలక పదాలను గుర్తించగలగాలి.
- చదువుతున్న విషయంలోని కోరిన పదాలను, వేరుగా ఉన్న పదాలను గుర్తించగలగాలి. సూచనలకు అనుగుణంగా చదువగలగాలి.

III. రాయడం.

- సరళ పదాలు, గుణింత పదాలు, ఒత్తుల పదాలు, వాక్యాలను తప్పులు లేకుండా రాయగలగాలి.
- ఇచ్చిన పదాలతో వాక్యాలు రాయగలగాలి.
- బొమ్మల ఆధారంగా పదాలు, వాక్యాలు, పేరా రాయగలగాలి.
- తెలిసిన దాని గురించి ఒకటి రెండు పేరాలు సొంతంగా రాయగలగాలి.
- ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయగలగాలి.

IV. సృజనాత్మకత.

- గేయాలను అభినయంతో పాడగలగాలి.
- బొమ్మలుగీసి, రంగులువేసి పదాలు రాయగలగాలి.
- అభినయగేయాలు పాడిగించగలగాలి.
- బొమ్మల ఆధారంగా కథలు రాయగలగాలి.
- బొమ్మల సంభాషణలను ఊహించి చెప్పగలగాలి.
- వ్యక్తిగత వివరాలు / బయోడేటాను రాయగలగాలి.

Sale 2020-21

Scanned with CamScanner

విషయ సూచిక

క్ర.సం.	పాఠం	నేర్చుకోవాల్సినవి	పీరియడ్ల సంఖ్య	మాసం	పుట
I.	వినండి-మాట్లాడండి 1) జాతీయ జెండా 2) నేస్తాలు 3) మన సంస్కృతి 4) నీతి పద్యాలు	వినడం, అర్థం చేసుకోవడం, మాట్లాడడం, అభినయం చేయడం.	6	జూన్	2 3 4 5
II.	సంసిద్ధత పాఠాలు 1) వర్ణమాల 2) సరళ పదాలు 3) గుణింత పదాలు 4) ఒత్తులు - పరిచయం	వర్ణమాలలోని అక్షరాలను చదువడం, రాయడం, సరళ పదాలు, గుణింత పదాలను ధారాళంగా చదువడం, తప్పులు లేకుండా రాయడం, ఒత్తులను గుర్తించడం.	14	జూన్	6 7 11 17
III.	పాఠాలు ఒత్తుల పదాలు వాక్యాలు	చదువడం - రాయడం			
1.	నక్క	'్క' ఒత్తు	5	జూలై	19
2.	ముగ్గు	'్గ' ఒత్తు	5	జూలై	23
3.	పిచ్చుక	'్చ' ఒత్తు	5	జూలై	27
4.	గజ్జెలు	'్జ' ఒత్తు	5	ఆగస్టు	31
5.	చెట్టు	'్ట' ఒత్తు	5	ఆగస్టు	35
6.	లడ్డు	'్డ' ఒత్తు	5	ఆగస్టు	39
7.	అత్త	'్త' ఒత్తు	5	సెప్టెంబరు	43
8.	పెద్దల మాట	'్ద' ఒత్తు	5	సెప్టెంబరు	47
9.	ఉన్న ఊరు	'్న' ఒత్తు	5	అక్టోబరు	51
10.	ఒప్పు	'్ప' ఒత్తు	5	అక్టోబరు	55
11.	కొబ్బరికాయ	'్బ' ఒత్తు	5	నవంబరు	59
12.	గుమ్మడి	'్మ' ఒత్తు	5	నవంబరు	63
13.	కొయ్యబొమ్మ	'్య' ఒత్తు	5	నవంబరు	67
14.	గొర్రె	'్ర' ఒత్తు	5	డిసెంబరు	71
15.	పిల్లలం	'్ల' ఒత్తు	5	డిసెంబరు	75
16.	దువ్వెన	'్వ' ఒత్తు	5	డిసెంబరు	79
17.	ధనుస్సు	'్స' ఒత్తు	5	జనవరి	83
18.	పెళ్ళి	'్ళ' ఒత్తు	5	జనవరి	88
19.	పరమానందయ్య శిష్యులు	భాషా సామర్థ్యాలు	6	జనవరి	93
20.	పొడుపు కథలు	భాషా సామర్థ్యాలు	6	ఫిబ్రవరి	97
21.	సామెతలు	భాషా సామర్థ్యాలు	6	ఫిబ్రవరి	101

Scanned with CamScanner

Dear Teacher

Secondary Mathematics (Class-VII) is designed for the young mathematicians of today's fast changing world. It carries concepts dealt in earlier books and also introduces some new concepts.

The main feature of this book is that the contents are organised in a sequential manner going from simple to complex. Efforts have been made to introduce one concept at a time. The basic objective at this stage is to sharpen skills related to different mathematical areas which can form a base for understanding the mathematics at secondary and higher secondary stage. The book is very much in line with the modern approaches of mathematics teaching, which lays lot of emphasis on experimentation and application. It also combines the functions of a work book along with the text book.

In this book, most of the units start with an introduction, which is meant to help the child to recapitulate the concepts studied in the earlier class. Since value education is an important component of the curriculum, the book caters to the teaching of values through a section titled 'Value Based Question'. This section challenges the child with real-life situations which enable him to think, to reflect, critically evaluate, appreciate one's own values and those of others so that the concepts ultimately find their ways into behaviours and actions. Each given situation is followed by the knowledge based and open-ended or hypothetical questions. The teacher is expected to elicit the answers to such questions through discussions and open talks only. At the end of each unit, you will find exercise named 'Brain Teasers', which comprise multiple choice and brain boggling questions. In addition to these, each chapter carries 'Higher Order Thinking Skill (HOTS) Questions' and 'Enrichment Questions'. All these exercises will evaluate the understanding and application level of each child thereby adding fun to the study of Mathematics. You can guide the children to find answers to these queries through discussions and interactions. At the end of each chapter, all the important concepts dealt in a chapter are summarised under the section 'You Must Know'. The presentation of book is done in such a manner that it helps the child in self-learning, and at the same time, making it interesting.

I am thankful to all people who, in the course of designing this book, made a significant contribution. I record appreciation for Mr Dharamvir Dagar who extended necessary help for the completion of the project.

I invite feedback and suggestions from teachers, students and parents for the improvement of the book.

Dr (Mrs) Nisha Peshin

Director

(Academics)

Scanned with CamScanner

Contents

S.No.	Topic	Page No.
1.	Rational Numbers	1-19
2.	Operations on Rational Numbers	20-50
3.	Rational Numbers as Decimals	51-65
4.	Exponents and Powers	66-90
5.	Application of Percentage	91-107
6.	Algebraic Expressions	108-127
7.	Linear Equations in One Variable	128-139
8.	Triangle and Its Properties	140-162
9.	Congruent Triangles	163-192
10.	Construction of Triangles	193-202
11.	Perimeter and Area	203-225
12.	Data Handling	226-241
13.	Symmetry	242-255
14.	Visualising Solids	256-262
	ANSWERS	263–274

Scanned with CamScanner

Dear Teacher

In Classes-I and II, Environmental Studies has been introduced as an integrated subject and the focus at that stage was on the immediate environment of the child. From Class-III onwards, the subject has been bifurcated in two broad areas, namely (i) General Sciences and (ii) Social Sciences.

This book, dealing with the General Sciences has been titled *The Living World* (Class-VII), introduces the child to the study of physical environment on a broader perspective. The flow is similar to that in earlier classes, i.e. going from immediate environment to the distant, and from known to the unknown.

It is the nature of the child to love activity. The format of the book has been designed keeping this characteristic of the child in mind. In each lesson, we have included certain activities which would help the child in self-learning and understanding different concepts.

Each lesson starts with some recapitulative or introductory activity and ends with 'Keywords' along with their meaning or definition. All the important concepts dealt in the lesson are summarised under the section 'You Must Know'. The exercises are prepared in two parts. One is 'Something to Know' comprising some objective type questions, and others where the child is expected to write an answer in his own words. All these exercises will enable you to evaluate the understanding and application level of each child. The other part is 'Something to Do' comprising questions which are an extension to the concept taught. You can guide the child to find answers to these queries through discussions, consulting books in the library and by interacting with the members of the community. You must give credence to the creativity and originality in the child's approach to such questions.

An added feature, of the present series, is the addition of one 'Value Based Question' in each lesson. This is not a 'question' in the usual sense of the term. Here a situation/set up is presented that aims to make students appreciate the role of values in our life and to stimulate discussion on them.

Some interesting yet non-evaluative information has been included under the head 'Do You Know'. Also, a number of illustrations, photographs and pictures have been included in the text book. These would help in providing information and developing concepts in a more lucid manner.

I trust that the children will find the book interesting to read. I am thankful to all who, in the course of designing this book, made a significant contribution. I record appreciation for Mr Dharamvir Dagar who contributed in the completing the project.

I would welcome feedback and suggestions from teachers, students and parents for the improvement of the book.

Dr (Mrs) Nisha Peshin
Director
(Academics)

Scanned with CamScanner

CONTENTS

S.No.	Topic	Page No.
1.	Nutrition in Living Organisms—Plants	1 - 13
2.	Nutrition in Living Organisms—Animals and Man	14 - 30
3.	Chemical Substances and Processes	31 - 45
4.	Acids, Bases and Salts	46 - 58
5.	Heat	59 - 80
6.	Motion and Time	81 - 101
7.	Respiration in Organisms	102 - 114
8.	Transportation in Plants and Animals	115 - 128
9.	Reproduction in Plants	129 - 144
10.	Soil	145 - 158
11.	Electric Charges at Rest	159 - 175
12.	Light	176 - 197
13.	Weather, Climate and Adaptation of Animals	198 - 212
14.	Fabric from Fibre	213 - 221
15.	Forests	222 - 236
16.	Water	237 - 245
17.	Electric Current and Its Effects	246 - 262

Scanned with CamScanner

DEAR TEACHER

In Classes- I & II, Environmental Studies has been introduced as an integrated subject and the focus at the stage was on the immediate environment of the child. From Class-III onwards, the subject has been bifurcated into two broad areas, namely (i) General Science and (ii) Social Sciences.

This book, dealing with the Social Sciences has been titled *We And Our World* (Class-VII), introduces the child to the study of social environment on a broader basis. The book is divided into three sections, i.e. Geography, History and Civics. In Geography section, the earth as a habitat of mankind has been dealt with. In History section, students can know about the people and societies in India in the medieval period. The Civics section deals with how democracy ensures equality in government, society and economy.

It is the nature of the child to love activity. The format of the book has been designed keeping this characteristic of the child in mind. In each lesson, we have included certain activities to help the child in self-learning and understanding different concepts. In addition, there is some interesting yet non-evaluative information, that has been included under the head 'Do You Know?'. At the end of each lesson, you will find 'Keywords' along with their meanings or definitions. The exercises are prepared in two parts titled 'Something to Know' and 'Something to Do'. All these exercises will enable you to evaluate the understanding and application level of each child. You can guide the child to find answers to the given queries through discussion and by consulting books in the library. You must give credence to the creativity and originality in the child's answers to such questions.

The inclusion of 'Value Based Question' aims to encourage out of box thinking to inculcate values like confidence, cooperation, harmony, respect for self and others, discipline, team spirit, problem solving and decision-making. The teachers can bring up similar questions and encourage children to share their thoughts. Map reading skill is a part of visual literacy. Hence, 'Map Skill' has been given in the lessons, which will help the child in decoding, comprehending, evaluating and incorporating knowledge.

A number of pictures, illustrations and maps have been included in the text book. These should help in providing information and developing concepts in a more lucid manner. I trust that the children will find the book interesting to read. I am thankful to all those people who, in the course of designing this book, made a significant contribution. I record appreciation for Mr. Dharamveer Dagar who contributed in completing the project.

I would welcome feedback and suggestions from teachers, children and parents for the improvement of the book.

Dr (Mrs) Nisha Peshin
Director
(Academics)

Scanned with CamScanner

CONTENTS

S. No.	Topic	Page No.
Unit-I	**OUR ENVIRONMENT**	
1.	Components of Environment	1-6
2.	The Earth and the Changes on It	7-15
3.	The Surface and Interior of the Earth	16-23
4.	Air Around Us	24-32
5.	Water Surrounding the Earth	33-40
6.	Life on the Earth	41-48
7.	Human Environment (Settlement, Transport and Communication)	49-56
8.	Land and the People	57-68
Unit-II	**OUR PASTS-II**	
9.	Medieval Period	69-72
10.	The Rise of Small Kingdoms in North India	73-81
11.	The Rise of Small Kingdoms in South India	82-89
12.	Turkish Invasions in North India	90-95
13.	Delhi Sultanate	96-109
14.	Regional Powers	110-118
15.	The Mughal Empire	119-130
16.	Emergence of Independent States	131-140
17.	Major Religions	141-148
Unit- III	**CHANGING FACE OF INDIAN DEMOCRACY**	
18.	Democracy and Equality	149-157
19.	Our State Governments	158-165
20.	Media–The Mainstay of Democracy	166-174
21.	Advertising and Democracy	175-182
22.	Unpacking Gender	183-190
23.	Markets Around Us	191-198

Scanned with CamScanner

CONTENT

S.NO.	CHAPTER NAME	PAGE NO.
1	NETWORKING	1-10
2	TOPOLOGIES	11-19
3	MORE FEATURES OF MS WORD	20-35
4	ARTIFICIAL INTELLIGENCE	36-51
5	GNU IMAGE MANIPULATION PROGRAM	52-70
6	GIMP-TRANSFORMING TOOLS	71-89
7	INTRODUCTION TO HTML	90-103
8	MOVING AHEAD WITH HTML	104-116
9	PROJECT - 1	117-118
10	PROJECT - 2	119-120
11	ACADEMIC PROJECT	121-124

Scanned with CamScanner